

Η ηθική της γλώσσας στον ιερό Χρυσόστομο

[/ Πεμπτουσία](#)

Είναι γνωστό ότι στους Τρεις Ιεράρχες οφείλεται κατ' εξοχήν η υπέρβαση της αντιθέσεως Ελληνισμού και Χριστιανισμού και η οικοδόμηση του ελληνοχριστιανικού ιδεώδους. Είναι επίσης γνωστό ότι οι τρεις Μεγάλοι Πατέρες της Ορθοδοξίας και ακαταγώνιστοι κήρυκες της χριστιανικής πίστεως απεδείχθησαν και εξαιρετικής ελληνικής παιδείας άνδρες υπήρξαν.

Ο νεότερος από τους τρεις Πατέρες της Ορθοδοξίας (γεννήθηκε γύρω στο 350), καταγόμενος από την Αντιόχεια της Συρίας, δηλ. από την Ανατολή κι αυτός, μαθητεύει για λίγο στον φιλόσοφο Ανδραγάθιο αλλά, κυρίως, σπουδάζει κοντά στον φημισμένο ρήτορα Λιβάνιο (στον όποιο εμαθήτευσε και ο Μέγας Βασίλειος). Ο Χρυσόστομος- αντίθετα προς τον Βασίλειο και τον Γρηγόριο - είναι και ο μόνος από τους τρεις που φοίτησε σε Θεολογική Σχολή, στην Σχολή της γενέτειράς του Αντιόχειας, όπου φοίτησε κοντά στον Καρτέριο και Διόδωρο. Με τέτοιες σπουδές είναι φανερό ότι ο Ιωάννης, όπως και οι άλλοι δύο Πατέρες, οπλίστηκε με σπάνια για συγχρόνους του Χριστιανούς παιδεία, από την οποία και βαθιά γνώση απέκτησε και κυρίως καλλιέργεια του νου και της γλώσσας, που ακονίστηκε στη φιλοσοφία και στη ρητορική: ο Γρηγόριος διδάσκει ρητορική. Ο Βασίλειος και ο Ιωάννης εφαρμόζουν τη ρητορική στα δικαστήρια, ασκώντας ό,τι σήμερα θα ονομάζαμε δικηγορία. Και οι τρεις τους σύντομα εγκαταλείπουν το επάγγελμα που άρχισαν να ασκούν, για να αφοσιωθούν ολοκληρωτικά στον λόγο του Θεού, στην ορθόδοξη πίστη και διδασκαλία.

Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος είναι ιδιαίτερα προσεκτικός έως επιφυλακτικός προς τις «έξωθεν μαθήσεις». Φοβάται τις παρεξηγήσεις που μπορεί να γεννήσει η πρώιμη διδασκαλία τους στα παιδιά σε σχέση με τα διδάγματα της Εκκλησίας. Ας μην ξεχνάμε ότι η κύρια σπουδή του Χρυσοστόμου υπήρξε η θεολογική και λιγότερο -σε σχέση με τους δύο άλλους- ελληνική.

Αξιοσημείωτο, εν τούτοις, είναι ότι, αν ένας από τους τρεις υπήρξε πιο κοντά στον ελληνικό λόγο και επηρεάστηκε περισσότερο από αυτόν, ήταν ακριβώς ο Χρυσόστομος, για τον οποίο ο μεγαλύτερος κλασικός όλων των εποχών, ο Γερμανός Ulrich von Wilamowitz, είχε πει: «Είναι ένας γνήσιος Αττικιστής.... Όλοι οι Έλληνες της εποχής του, ακόμη και οι πιστοί της Πλατωνικής Ακαδημίας και οι συνεχιστές του Πλάτωνος, είναι βάρβαροι κακοτέχνες συγκρινόμενοι με αυτόν τον εκ Συρίας χριστιανό, ο οποίος περισσότερο από τον Αριστείδη αξίζει να συγκριθεί ως προς το ύφος με τον Δημοσθένη... Πρέπει να παραβάλει κανείς (τις ομιλίες του Χρυσοστόμου) με τα Υπομνήματα του Πρόκλου στον Πλάτωνα, για να αντιληφθεί ποιος είναι στην πραγματικότητα ο κληρονόμος του σωκρατικού πνεύματος... Το αττικό ύφος του Χρυσοστόμου δεν είναι απλώς ένα μέσο που το διδάχτηκε, αλλά είναι η αρμονική έκφραση μιας αττικής ψυχής». (Die Griechische und Lateinische Literatur und Sprache, Berlin 1905, σελ . 212).

Ο ιερός Χρυσόστομος, λοιπόν, περισσότερο με το προσωπικό του παράδειγμα και την απαστράπτουσα στον λόγο του ελληνική παιδεία δίδαξε, στην πράξη, την αξία των ελληνικών γραμμάτων. Ήξερε καλά ο διασημότερος ρήτορας του 4^{ου} αιώνα και δάσκαλος του Χρυσοστόμου, ο Λιβάνιος, όταν, στην ερώτηση ποιόν θα ήθελε για διάδοχό του, απάντησε: «(Ιωάννην), ει μη τούτον Χριστιανοί εσύλησαν »! (Σωζομένου, Εκκλ. Ιστορ. 8, 2).

Ειδικότερα, ως προς την γλώσσα, το νέο που φέρνουν οι Τρεις Ιεράρχες και περισσότερο απ' όλους ο Χρυσόστομος είναι, θα έλεγα, μία «ηθική της γλώσσας»: η χρήση της γλώσσας όπως ταιριάζει στο ήθος ενός χριστιανού. Ζητήματα γλωσσικής παιδείας, το θέμα της άσκησης σ' ένα γλωσσικό ήθος και το μόνιμο πρόβλημα της εξασφάλισης μιας ποιότητας στη γλωσσική επικοινωνία επανέρχονται στα κείμενα του Χρυσοστόμου και αποτελούν πηγή σοφίας από τότε μέχρι σήμερα. Θα σταθώ ενδεικτικώς σε μερικά από τα γλωσσικά αυτά με διδάγματα.

Ο Χρυσόστομος, πιστεύοντας στην αγιότητα της γλωσσικής επικοινωνίας του ανθρώπου (αφού η γλωσσική επικοινωνία ως προσευχή είναι συγχρόνως και επικοινωνία του ανθρώπου με τον Θεό) προτρέπει να μη μολύνουμε την γλώσσα και να τη διατηρούμε «αντάξια του Θεού», στον οποίο απευθυνόμαστε μ' αυτήν. Γιατί «η γλώσσα ως προσευχή γίνεται το χέρι που αγκαλιάζει τα γόνατα του

Θεού»: «Μη δη καταισχύνης την γλώτταν· ποιήσον αξίαν του παρακαλουμένου Θεού» (ΕΠΕ 11, 98). «Χειρ έστιν η γλώττα των ευχομένων και δι' αυτής κατέχομεν τα γόνατα του Θεού» (ΕΠΕ 11, 96).

Ο καλός ο λόγος, η καλή κουβέντα στον άλλο είναι ευλογία· συχνά είναι καλύτερος από το να δώσεις στον άλλον κάτι: «Ευλογίας την γλώσσαν έμπλησον, ελεημοσύνης πολλής. Έστι γαρ και διά ρημάτων ελεημοσύνην ποιείν· κρείττον γαρ λόγος ή δόσις» (ΕΠΕ 11, 98-100).

Βαθύς γνώστης της κοινωνικής πραγματικότητας ο Χρυσόστομος ξέρει καλά τι σημαίνει για τις ανθρώπινες σχέσεις ο τρόπος που μιλάμε ο ένας στον άλλο, η καλή ή κακή γλωσσική συμπεριφορά προς τους άλλους. Όλες οι ανθρώπινες σχέσεις περνάνε μέσα από την γλώσσα και τον τρόπο που εκφραζόμαστε. Έτσι η γλώσσα, κατά τη ρήση του Χρυσοστόμου, γίνεται «βασιλικό άτι» να πετάς ή και «διαβολικό όχημα» που σε οδηγεί στην καταστροφή. Κύρια ευθύνη του καθενός μας, λοιπόν, είναι να χαλιναγωγήσουμε τη γλώσσα μας, να μετράμε και να ελέγχουμε καλά τα λόγια μας. Τη γλώσσα και τα μάτια σου, μας λέει ο Χρυσόστομος: «Έν χειρί γλώσσης ζωή και θάνατος» και «Από των λόγων σου δικαιωθήση και από των λόγων σου κατακριθήση. Μάλλον τοίνυν της κόρης φύλαττε την γλώτταν. Ίππος εστί βασιλικός η γλώσσα. Αν μεν ουν επιθής αυτή χαλινόν και διδάξης βαδίζειν εύρυθμα, επαναπαύσεται αυτή και επικαθιείται ο βασιλεύς· αν δε αχαλίνωτον αφής φέρεσθαι και σκιρτάν, του διαβόλου και των δαιμόνων όχημα γίνεται» (ΕΠΕ 11, 96-98).

[Συνεχίζεται]